

Правові складові експертизи та моніторингу екологічних збитків для навколишнього середовища та подолання наслідків бойових дій методами зеленого будівництва

Владислав Єгоров, кандидат історичних наук, доцент¹ (orcid.org/0000-0002-1373-8173),

¹ Київський національний університет будівництва і архітектури, Україна

АНОТАЦІЯ

Проведено огляд міжнародного законодавства та законодавства України про експертизу та моніторинг екологічних збитків для навколишнього середовища про подолання наслідків бойових дій методами зеленого будівництва та змін котрі було запроваджені протягом останніх 3 років в умовах повномасштабної агресії проти України. Показано визначальну органів влади та державного управління у проведенні експертизи та процедурі визначення статусу територій зонами з надзвичайною екологічною ситуацією, а також у процесі запровадженні Міжнародних екологічних програм зеленого будівництва покликаних відновлювати задовільний екологічний стан територій (перш за все земель сільськогосподарського призначення. Розглянуто наявні механізми моніторингу та відповідальності за використання ресурсів отриманих від міжнародних інституцій на відновлення задовільного екологічного стану територій, зокрема після забруднень внаслідок бойових дій. Підкреслено висновки щодо обмежених можливості оцінки наслідків для екологічного стану територій котрі знаходяться у безпосередньому наближенні до зони бойових дій а, також, про суттєву залежність обсягів допомоги Україні на подолання екологічних наслідків бойових дій від щорічного рівня та обсягів ВВП країни.

Ключові слова: екологічна шкода, надзвичайна екологічна ситуація, експертиза території, оцінка впливу на територію, воєнний стан, правовий режим зони надзвичайної ситуації, зелена економіка, відтворення природних ресурсів, консервація, рекультивация

1. ВСТУП

В умовах повномасштабної агресії проти України потребують уваги механізми та процедури дослідження та визначення уражень, їх майбутнього шкідливого впливу на оточуюче середовище. Такі дослідження можна здійснити на основі діючої нормативної бази, котра визначає їхній зміст. Водночас, наступне відновлення України може здійснюватись на засадах відповідності «зеленої економіки». Поширеною є думка, що російське вторгнення в Україну створило економічні передумови для прискорення імплементації Європейської Зеленої Угоди в різних сферах, зокрема й у сільському господарстві, що передбачає наявність правових основ таких перетворень, зокрема таких сприятимуть виконанню планів з перетворення Європи на кліматично нейтральний простір до 2050 р.

2. МЕТА

Провести огляд законодавчих актів котрі складають основу для здійснення моніторингу екологічних збитків для навколишнього середовища, а також те законодавство котре забезпечує підстави для подолання наслідків бойових дій методами зеленого будівництва.

3. ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ПРО ЕКСПЕРТИЗУ ТА МОНІТОРИНГ ЕКОЛОГІЧНИХ ЗБИТКІВ ДЛЯ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Завданням екологічної експертизи традиційно визначали вивчення рівня впливу шкідливих наслідків господарської діяльності на навколишнє середовище, здоров'я людини, а її мету - визначити можливість реалізації об'єкта експертизи. Оцінки впливів на навколишнє середовище здійснюються на підставі різних типів інженерних досліджень з застосуванням сучасних методик та засобів на досліджуваній території. [1]. Оцінки впливу на довкілля визначає Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» у статті. 2 ч. 6 а, також, органи влади (центральні та місцеві) що здійснюють консультації з приводу звіту з оцінки впливу

на довкілля ч.3 статті 2 цього закону визначаються суб'єкти оцінки, Стаття 10 цього Закону передбачає створення комісії з оцінки впливу на довкілля, вимоги до складу, зокрема й вимог Закону України "Про запобігання корупції". У експертних заходах застосовується законодавство, котре не має стосунку до охорони природи.- Цивільний кодекс України; Закон України «Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру»; Закон України «Про інформацію»; Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку»; Закон України «Про меліорацію земель»; Закон України «Про охорону праці»; Закон України «Про транспорт»; Закон України «Про інвестиційну діяльність»; Закон України «Про плату за землю». Наслідком експертизи території, є надання статусу території з надзвичайною екологічною ситуацією, що оголошується указом Президента та затверджується парламентом України упродовж 2 днів. та доводиться до громадян. в ст. 108 3, 5 Закону України «Про зону надзвичайної екологічної ситуації» визначено, що за перевищення допустимих норм якості навколишнього природного середовища оголошення такого стану згідно з ст. 10 цього закону передбачає правовий режим зони надзвичайної ситуації та виділення коштів. У ст. 11 згаданого закону України передбачається спостереження за екологічною ситуацією, а ст. 12 передбачає обмеження тут певних видів діяльності відповідно до ст.15 Закону України «Про зону надзвичайної екологічної ситуації» [2]. Ст.17, передбачає міжнародне співробітництво України щодо ліквідації надзвичайних екологічних ситуацій та надання допомоги відповідно до міжнародних угод та законодавства України [2]. Оцінка навколишнього середовища в Україні регулюється й діючою з 1999 р. в Україні «Конвенцією про оцінку впливу на навколишнє середовище у трансграничному контексті», Ст. 9 Конвенції передбачає розробку програм дослідження впливів на довкілля, а, також, ст.11 контроль якості виконання її положень [3]. російська федерація причетна до чисельних збитків України завданих за останні 3 роки не ратифікувала підписану ще у червні 1991 р. Конвенцію Дії цієї країни окрім подій руйнування Каховського водосховища й в подальшому впливатимуть на створення негативних впливів на

навколишнє середовище, зокрема порушенням безпечної експлуатації Запорізької АЕС. Моніторинг екологічного стану ґрунтується на використанні Мінекоенерго а, також, Національної академії наук, Національної академії аграрних наук, Державного Космічного агентства України, Державної служби зв'язку та захисту інформації. Мінекоенерго разом з Державною службою з надзвичайних ситуацій України, котрі встановлюють спостереження за екологічно небезпечними об'єктами, їх територіальні органи зобов'язані здійснювати управління інформацією, внаслідок моніторингу. Відповідно Ст.17 2-2 на період дії воєнного стану на території України, введеного Указом Президента України "Про введення воєнного стану в Україні" від 24 лютого 2022 року № 64/2022, затвердженим Законом України "Про затвердження Указу Президента України "Про введення воєнного стану в Україні" від 24 лютого 2022 року № 2102-IX, зазначено, що у цей період оцінка впливу на довкілля планованої діяльності, що провадитиметься на територіях, які розташовані біля воєнних дій або окуповані не здійснюється [4].

4. ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ПРО ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ БОЙОВИХ ДІЙ МЕТОДАМИ ЗЕЛЕНОГО БУДІВНИЦТВА

Забезпечення здійснення зеленого будівництва для подолання екологічних наслідків агресії проти України може базуватися на Статуті ООН, Загальній декларації прав людини (1948 р.), Пакті про цивільні та політичні права людини (1976 р.), Декларації Стокгольмської конференції з проблем навколишнього середовища (1972 р.), Конвенції про оцінку впливу на довкілля в транскордонному просторі (1981 р.), Конвенції про біологічну різноманітність (1992 р.) норми деяких законів України та розділі VIII Господарського кодексу України. Заходи з відтворення земель можуть включати як обробіток ґрунтів, очищенням за допомогою сорбентів, рекультиватії, пов'язані із демонтажем фортифікаційних споруд та перенесенням родючого ґрунту. Стосовно ділянок вражених забрудненням є необхідною консервація, що є складним через законодавство що не містить належного механізму консервації земель, коли треба їх вилучити у власника. [5]. Проблемою є наявність методик для відшкодування збитків від наслідків надзвичайних ситуацій воєнного характеру, елементи котрих можна формувати шляхом внесення змін до чинних урядових рішень. Це також проведення технічної оцінки постраждалої території, для визначення обсягів робіт та ресурсів; видалення мін і вибухонебезпечних предметів; сміття, руйнувань; відновлення інфраструктури; відновлення ґрунтів. Це може здійснюватися шляхом зняття, утилізації родючого шару ґрунту [6].

5. ВИСНОВКИ

Отже, в нинішніх умовах на територіях наближених до бойових дій не діють статті законодавства про відповідальність за порушення законодавства про оцінку впливу на довкілля. Для якісного оновлення забруднених земель України (зважаючи на вже наявний зарубіжний досвід) є потребою приєднання до європейських та міжнародних екологічних програм, контроль за якістю виконання може знаходитися під контролем Європейської комісії [7,8,9] Лише «зелена економіка» може забезпечити постійний розвиток держав на основі ефективного використання ресурсів, зменшення впливу на довкілля.

Реалізація цих планів в Україні, в умовах повоевної відбудови буде залежати від вирішення фінансових та перш за все правових проблем.[10].

Список літератури

- [1] Екологічна експертиза : навчальний посібник / М. І. Федючка, Т. М. Коткова, С. І. Матковська, О. В. Іщук, Т. В. Пінкіна, М. М. Світельський ; за заг. ред. М. І. Федючки / 2-ге вид., доп. і перероб. Херсон : Олді-плюс, 2019. 144 с.
- [2] Закон України Про зону надзвичайної екологічної ситуації (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 42, ст.348) URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1908-14#Text> 111
- [3] Конвенція про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті Статус Конвенції див. (995_i13) (Конвенцію ратифіковано Законом N 534-XIV (534-14) від 19.03.99 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_272#Text
- [4] Єгоров В.В. Правові аспекти експертизи та моніторингу екологічних збитків для навколишнього середовища. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Green Construction» («Зелене будівництво»). Київ: Київський національний університет будівництва і архітектури. 2024, С. 106—111.
- [5] Гопцій Д., Анопрієнко Т. Забруднення земель в Україні внаслідок війни: оцінка масштабів проблеми та пошук шляхів її вирішення. Екологічна і біологічна безпека в умовах війни: реалії України. Збірник матеріалів науково-практичної конференції (Україна, Київ, 19-20 липня 2023 р.). Київ. 2023. С.46-49.
- [6] Колганова І.Г. До правил розроблення робочих проектів землеустрою щодо рекультиватії земель, які постраждали внаслідок ведення бойових дій. Продовольча та екологічна безпека в умовах війни та повоевної відбудови: виклики для України та світу: мат Міжн. наук.-практ. конф секція 1: Біоекономіка і соціальні виклики у формуванні продовольчої безпеки та якості життя (м. Київ, 25 трав. 2023 р.). Київ, 2023. С.157-158.
- [7] Угода між Україною та Європейським Союзом про участь України у Програмі ЕС LIFE - Програмі дій з довкілля та клімату. {Угоду ратифіковано Законом Верховної Ради України № 2590-IX від 20.09.2022} URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_002-22#Text
- [8] Green Post-War Reconstruction of Zaporizhzhya:How to Restore destroyed buildings URL :<https://ukraineworld.org/en/articles/analysis/reconstruction-zaporizhzhya>
- [9] Aida Tamer-Chammas (2013) Restoration of damaged land in societies recovering from conflict: The case of Lebanon URL:<https://www.environmentalpeacebuilding.org/assets/documents/66a772388f64.pdf>
- [10] Єгоров В.В. Правові основи подолання наслідків бойових дій методами зеленого будівництва. Матеріали IV. Міжнародної науково-практичної конференції «Green Construction» («Зелене будівництво»). Київ: Київський національний університет будівництва і архітектури. 2025, С.119-124.